

Wat is er toch gebeurd in de wonderlijke wereld van de windmolens? Toen windmolens nog windmolens heetten, waren ze het werk van welwillende wereldverbeteraars. Nu windmolens hoger en talrijker worden en windturbines heten, zijn ze het werk van een drammerige windlobby en autoritaire overheden die ons landschap en onze gezondheid verpesten. Althans, als we de actiegroe-

pen geloven die als paddenstoelen uit de grond schieten. Hoe creëer je wel draagvlak voor windmolens?

Molenaar

In Het Gein, een agrarisch cultuurgebied aan de zuidooststrand van Amsterdam, langs het riviertje Het Gein, vielen de windturbineplannen in een gemengde voedingsbodem van zowel steun als verzet. Bewoner en molenaar in opleiding Maarten van Dijk wil wel uitleggen hoe het zit, maar eerst wil hij weten wat voor soort artikel dit gaat worden. “Ik wil inzicht geven in de situatie maar ik wil niet dat de zwaarbevochten vrede ontploft doordat een artikel wordt geplaatst dat ertoe leidt dat de hele handel weer begint. We hebben een soort van oplossing gevonden, maar niemand vertrouwt die helemaal”, verklaart Van Dijk zijn reserves. Voorlopig zijn de windturbineplannen voor Het Gein van de baan door gebrek aan draagvlak. “Maar zodra er ergens iets verandert, komen de plannen gewoon weer op tafel en begint het weer van voor af aan”, voorspelt hij.

De ellende begon, zo schetst Van Dijk, met

een landschapsadviseur die voor de provincie Utrecht plekken aanwees waar je turbines zou kunnen plaatsen. De adviseur rept van een “rommelzone” langs de A2 tussen Utrecht en Amsterdam. Daar waar weg, spoor en kanaal samen een spoor door het landschap trokken, kon je prima windturbines plaatsen. Er zouden vijf à zes molens met een ‘tiphoogte’ van 200 meter verrijzen. Van Dijk zag dat als beheerder van de Oostzijdse Molen (1874), op 400 meter van een van de geplande windmolens, niet zitten. Verontwaardigd: “Zo’n windmolen is ongeveer vijf keer zo groot als mijn molen.” Bovendien is die zogenaamde rommelzone volgens hem een historisch en ecologisch waardevol natuurgebied, deels beschermd, waar dagelijks vele wandelaars en fietsers uit Amsterdam en omstreken rust en ontspanning vinden.

Zodra Van Dijk, die de molen ombouwde naar een bed&breakfast, lucht kreeg van de

plannen stuurde hij een brief naar tweehonderd buurtgenoten. Daarop een foto van forse windturbines in een weiland. “Ik heb gezegd: zullen we nu snel wat doen? En niet straks, want dan is de procedure al begonnen vanwege vermeend draagvlak.”

Was er dan geen écht draagvlak? “Jazeker, en dat is ook precies de klacht die wij hebben. Er wordt geen draagvlak gezocht, maar gekocht. Het zoeken van draagvlak gebeurt niet doordat ze zeggen: we hebben een plannetje, zullen we de buurt er eens bij halen en vragen wat ze er van vinden?” Volgens de aspirant-molenaar worden buiten het zicht van de gemeenschap plannen gesmeed, verenigingen opgesteld, contracten getekend met landeigenaren. Vervolgens krijgen de voetbalclub of tennisclub tennisnetten of een dak op de kantine aangeboden. “Op die manier wordt er als een olievlek draagvlak gekocht en pas op het moment dat een heel groot gedeelte van de lokale bevolking daar

“Er wordt geen draagvlak gezocht, maar gekocht” bewoner en molenaar in opleiding **Maarten van Dijk**

Hoge molens vangen veel tegenwind

Om onze energievoorziening te verduurzamen krijgt Nederland er tot 2020 pakweg duizend windturbines op land bij. De plannen zitten in de pijn, maar lokaal gaat de kont steeds vaker tegen de krib. Toch zijn er ook windmolenplannen die wél in vruchtbare aarde vallen. Op zoek naar het recept voor draagvlak. Tekst Harry Perrée Beeld Dinand van der Wal, Liesbeth Sluiter

→ ingezogen is, wordt er een informatie- of discussieavond gestart. Dan wordt gezegd: u gaat toch zeker niet het ontwikkelen van alternatieve energie tegenhouden.”

Draagvlak

Toch is er volgens Rob Rietveld best draagvlak voor plaatsing van windturbines. “Onder condities”, tekent de directeur van de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines (NLVOW) daarbij aan. De vereniging telt tweeduizend individuele leden en daarnaast zijn er 140 vooral lokale actiegroepen aangesloten die zich tegen de komst van windmolens kanten. “Nederland is in het algemeen voor windenergie. In de laatste peiling was 74 procent voor. Maar dat kantelt helemaal op het moment dat het bij mensen in de buurt komt.”

Debt daaraan is de belabberde manier waarop mensen betrokken worden, vindt Rietveld: “Als de impact toeneemt, moet je meer doen aan informatievoorziening en het betrekken van mensen. Dat lijkt logisch, maar overheden snappen dit absoluut niet. De provincie bepaalt autoritair welke gebieden in aanmerking komen voor windenergie en in negen van de tien gevallen betrekken ze gemeenten niet bij die keuze, waardoor het een opgelegde beslissing is. (...) Maar als je samen met bewoners zoekt naar de minst slechte locatie. Dat ze kunnen zeggen: ‘joh, zet dat ding nu even vijftig meter verderop, want dan overheerst ie niet over het dorp.’ Dan zie je dat mensen in het algemeen meegaan in dat proces en accepteren dat ze een windpark in de buurt krijgen.”

Rietveld schat dat in vijf procent van de gevallen bewoners op een of andere manier kunnen meebeslissen. Hoewel op veel plaatsen locaties zijn aangewezen en processen in gang zijn gezet, hoopt hij dat ook daar nog ruimte is. Behalve bij de grote projecten van meer dan 100 megawatt; die vallen recht-

streeks onder het Rijk. “Als EZ (het ministerie van Economische Zaken, HP) de controle heeft over het proces, heb ik niet zoveel hoop meer. EZ zegt doodleuk: ‘dit is het, we zien jullie bij de Raad van State.’”

De Nederlandse Windenergie Associatie (NWEA) heeft weliswaar onlangs een gedragscode vastgesteld met onder andere regels om bewoners te laten meebeslissen, maar die zal volgens Rietveld niks veranderen.

Compensatie

Naar aanleiding van die gedragscode kopte het ANP op 24 augustus: ‘Windmolenbouwers compenseren omwonenden’. Volgens NWEA is een windpark van vijf turbines van elk drie megawatt in vijftien jaar goed voor een bijdrage van “bijna een kwart miljoen euro” in een regionale pot. Directeur Ton Hirdes ontkent dat hier sprake is van compensatie, maar geeft toe dat het geld bedoeld is om het draagvlak te vergroten. “Ja, om mensen te betrekken en te laten participeren.” En ach, dat anderen dat ‘het kopen van draagvlak’ noemen ... “Waar ik in Limburg vandaan kom, zeggen ze dan: *Ut is neet good of ut doug neet.*” Trouwens, de windmolenbranche is niet de enige partij die aanspreekbaar is op draagvlak creëren, stelt Hirdes. “Minstens zo belangrijk zijn de lokale en regionale overheden. Die bepalen het ruimtelijk beleid, waar molens wel en niet mogen. Wij zijn maar een klein stukje.”

Dat het ontwikkelen van draagvlak beter kan, noteerde het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) vorig jaar in de uitgave *Windenergie – Argumenten in vijf stellingen*. “De eerste les is”, aldus pagina 16, “dat ruimtelijke inpassingsprocessen bij het ontwikkelen van windparken zinvoller kunnen worden ingericht, door mensen echt te betrekken. Veel participatieprocessen zijn in feite een farce, waarbij plannen al lang beklonken

De dorpsmolens bij Pingjum in Zuidwest-Friesland leveren stroom voor – afhankelijk van de wind – 5 tot 10.000 huishoudens. Opbrengst voor de deelnemende dorpen, tussen de 30 en 80 duizend per jaar.

Zondag 5 oktober vestigden ruim 300 mensen het wereldrecord grootste menselijke windmolen, een initiatief van Project A15 en coöperatie WindpowerNijmegen.

“Door vanaf het begin met mensen in gesprek te gaan krijg je ze mee en kun je de energietransitie in handen van mensen krijgen” **Liesje Hartevelde**, Project A15

zijn. De participatie wordt dan ingevuld als ‘draagvlak ophalen.’ Dat kan anders, aldus het PBL. “Omwonenden weten natuurlijk heel goed waar die turbines het beste kunnen staan vanuit een landschappelijk oogpunt.” Laat omwonenden meewerken aan het plan, geef ze de kans argumenten naar voren te brengen. Als de groep dan anders beslist, slikken dissidenten hun bezwaren eerder in, stellen ze.

Friesland voor de Wind

Of dat laatste in Friesland gaat gebeuren, is nog afwachten, maar de kans daarop is groter nu de provincie Friesland twee van de drie eerder aangewezen zoekgebieden heeft losgelaten, nadat daar 1.200 reacties op waren binnengestroomd. Een coalitie van Friese Milieu Federatie (FMF), Comité Hou Fryslân Mooi (omwonenden van windturbines) en Duurzaam Fryslân (windturbine-eigenaren), heeft van de provincie negen maanden gekregen om op zoek te gaan naar locaties die steun krijgen van de bevolking. De drie belangenclubs werken samen in Fryslân foar de wyn (Friesland voor de Wind),

geleid door FMF-directeur Hans van der Werf. Veertien regiobijeenkomsten hebben de afgelopen negen maanden geleid tot “grote opkomst en grote discussieavonden; best heftig”, aldus Van der Werf. “De provincie had van bovenaf drie locaties aangewezen die ze wel zagen zitten vanuit het perspectief van ruimtelijk ordening. Nou daar is een grote volksopstand uitgebroken.”

In de geschrapte locaties (Heerenveen en Kop van de Afsluitdijk) ziet Van der Werf nieuwe lokale initiatieven ontpoppen. “Wij vinden dat de overheid daar zo ver mogelijk vandaan moet blijven, zich er niet mee moet bemoeien.” Van de 72 ingediende projecten in Friesland zijn er nu 34 overgebleven, voldeende om straks de geplande 530 megawatt op te wekken. De planning ligt nog steeds op schema: op 1 januari 2015 moet Friesland de locaties hebben aangewezen. Friesland had van het ministerie van Economische Zaken een half jaar uitstel gekregen vanwege de speciale ‘draagvlakroute’.

Draagvlak is een probleem, beaamt van der Werf. Maar er is geen natuurwet die zegt: ‘hoe hoger de molen en kleiner de afstand tot de bebouwde kom staat, hoe groter de

weerstand’. De FMF liet onderzoek doen en ontdekte dat twee dorpsmolens, die in eïgendom van de dorpsgemeenschap zijn en inkomsten genereren voor het dorp (50 tot 100 duizend euro per jaar), veel draagvlak hadden. Ook al zijn ze groot en staan ze dicht bij de bebouwing.

Project A15

Milieudefensie laat zich bij Project A15 inspireren door het draagvlak van de Friese dorpsmolen. Project A15 wil dat 40 duizend mensen elektrisch gaan rijden over de snelweg tussen Rotterdam en Arnhem/Nijmegen en dat de stroom daarvoor duurzaam wordt opgewekt langs deze snelweg. In Friesland hoor je deelnemers niet klagen over de windmolen, stelt projectmedewerker draagvlak windenergie Liesje Hartevelde. “Die verdienen er wat aan, of het dorp heeft er althans wat aan. En dan denk je, als je de molen hoort: ‘mooi, het waait. Dat levert wat op voor ons.’”

Ze beaamt dat plannen voor windturbines kunnen leiden tot de hakken in het zand. “Als je mensen voor het blok zet, heb je de poppen aan het dansen. Daarom vinden wij

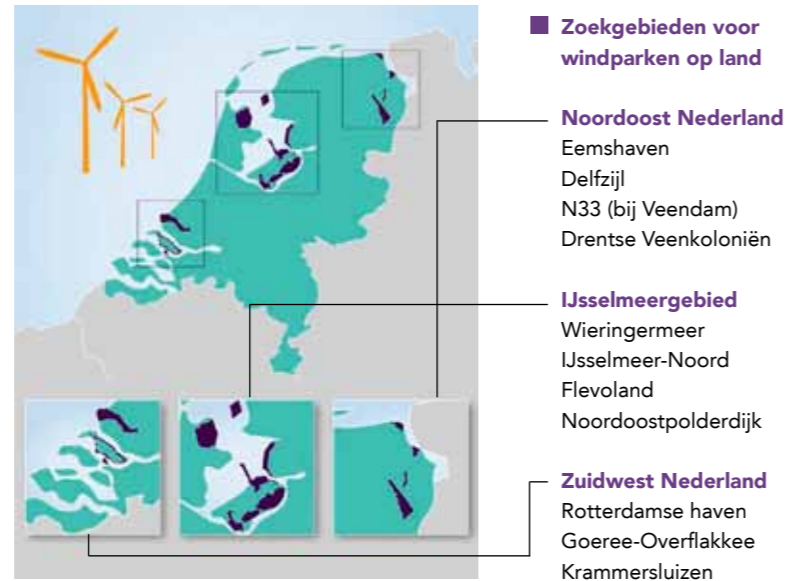
het belangrijk dat burgers goed geïnformeerd worden, dat ze tijdig betrokken worden bij de plannen en dat het niet meer dan eerlijk is dat omwonenden ook profiteren van de opbrengsten. Wij merken dat mensen het veel minder moeilijk vinden om aan windenergie bij hun in de buurt te wennen als je ze heel vroeg in zo’n proces betreft. Dan worden ze niet overvallen door een bestemmingsplan dat al vastligt.”

Hartevelde schetst de aanvliegroute om stevig draagvlak te krijgen. “Je hebt altijd een kleine groep mensen die enthousiast is, een kleine groep die tegen is en een grote groep die het nog niet weet.” Milieudefensie richt zich eerst op de middengroep. “Zodat ze niet als eerste informatie krijgen van zo’n anti-windgroep.” Inmiddels buigen zich zes bewonersgroepen over de mogelijkheden van een eigen windturbine.

Daarnaast helpt het bieden van een voordeeltje ook, legt Hartevelde uit. Laat de ontwikkelaar met een deel van de winst een fonds vullen. De bewoners bepalen wat er met het geld gebeurt, bijvoorbeeld het lokale zwembad steunen of zonnepanelen op de basisschool zetten. “Je kunt ook denken aan →

“Nederland is in het algemeen voor windenergie. Maar dat kantelt helemaal op het moment dat het bij mensen in de buurt komt” **Rob Rietveld**, NLVOW

Willen we de opwarming van de aarde tegengaan, dan moeten we overschakelen naar duurzame energie. Voor 2020 ligt de lat voor Nederland op 14 procent duurzame energieproductie. Daarvoor moeten we alle zeilen (biomassa, zon en wind) bijzetten. In het Energieakkoord is vastgelegd dat Nederland fors windturbines op zee en op land gaat bijbouwen. Op land moet de windproductie van 2.500 megawatt (maart 2014) groeien naar 6.000 megawatt (2020). Inclusief vervanging van oude exemplaren gaat het om 4.000 megawatt aan nieuwe windturbines, grofweg 1.000 stuks. Die worden verdeeld over alle provincies, hoewel niet gelijk: Flevoland heeft als opdracht 1.390 megawatt bij te bouwen, Utrecht 66 megawatt. Op hun beurt hebben de provincies zoekgebieden aangewezen. Het Rijk heeft elf zoekgebieden voor grote windmolenparken vastgelegd.

→ korting op de energierekening of dat mensen mede-eigenaar worden van zo'n project."

Met omkopen heeft dat niks te maken, vindt ze, "als je met mensen van het begin af aan in gesprek gaat. Het is in ieder geval een manier om meer mensen mee te krijgen en de energietransitie in handen van mensen te krijgen", aldus Harteveld. "Dat ze er wél wat over te zeggen hebben en dat ze wél eigenaar kunnen worden van schone energie. En dan laat je het niet meer over aan grote projectontwikkelaars."

Coöperatie

Dat is ook precies de bedoeling van bewonerscoöperatie WindPower Nijmegen, zegt voorzitter Bart Geenen. "Het is wat anders of het jouw molen is of die van Essent." Geenen staat op een steenworp afstand van de A15 boven Nijmegen aan het einde van een doodlopende weg en kijkt naar de top van een zeventig meter hoge paal waaraan windmetertjes ronddraaien.

"Het ziet er hartstikke goed uit", zegt hij opgetogen. Ruim een jaar hebben de meter-tjes wind gemeten, legt hij uit. Dit veldje langs de snelweg blijkt een gunstige plek om een windturbine van pakweg 150 meter te plaatsen. "Wij kunnen straks energie produceren voor 18.500 huishoudens", vertelt hij trots. Daarvoor wil de coöperatie vijf windmolens bouwen langs de A15.

WindPower Nijmegen is weliswaar een bewonerscoöperatie, maar niet geboren uit de schoot van Nijmegenaren. De locatie is meer dan tien jaar geleden aangewezen, waarna Eneco een milieueffectrapportage heeft laten uitvoeren. Die werd afgekeurd omdat die uitging van vijf molens, terwijl de provinciale aanwijzing negen molens betrof. Eneco had echter geen trek in een tweede ronde. Geenen: "Projectontwikkelaar Izzy, de Gelderse Natuur- en Milieufederatie (GNMF) en de gemeente hebben toen gezegd:

kunnen we daar geen burgerparticipatieproject van maken? Zo ben ik benaderd."

Nu wordt het gedragen door vrijwilligers: Geenen en 350 andere burgers. "Dat is een hartstikke actieve club. Die denken mee over hoe het park er uit komt te zien, hoe we de winst kunnen investeren, over technische vraagstukken zoals de keuze voor turbines, over de financiën." Maar het gaat om een investering van twintig miljoen euro, benadrukt hij. "Dat kun je niet door vrijwilligers alleen laten doen." Dus doet de GNMF een deel van de communicatie en Izzy de technische begeleiding. Eigenaren zijn straks de burgers. De windcorporatie gaat op zoek naar drie tot vierduizend leden die samen

zo'n 4,5 tot 5 miljoen euro ophoesten om daarmee een lening van de bank te krijgen.

Aandeel

De Nijmeegse gemeenteraad heeft op 1 oktober haar zegen gegeven aan het plan. Maar eerst stapt buurschap Reeth, dat de windmolens niet ziet zitten, naar de Raad van State, verwacht Geenen. Is dat niet erg voor het draagvlak? "We doen dit omdat we duurzame stroom willen opwekken. Nu zorgt de opwekking van onze stroom dat er elders in de wereld natuur wordt vernietigd. Wij zullen ook ons aandeel moeten geven daarin." Net als Reeth zullen ook andere partijen hun gelijk proberen te halen bij de Raad van State. Als daarmee windmolens van de kaart worden gestreept, moeten provincies opnieuw op zoek naar locaties. Hoe dan ook moeten ze dat, want 14 procent duurzame energie in 2020 is nog maar de eerste stap. Voor 2023 ligt de lat op 16 procent duurzame energie en voor 2050 op 100 procent. De zoektocht naar draagvlak is dus nog niet voorbij. □

"Nu zorgt de opwekking van onze stroom dat er elders in de wereld natuur wordt vernietigd" **Bart Geenen**, WindPower Nijmegen

Anna Vehof, initiatiefnemer van: Buitenspelen Natuurlijk! buitenspelennatuurlijk.nl

Waarom is buitenspelen zo belangrijk?

"Kinderen ontwikkelen goede motoriek. Ze bewegen méér en maken meer vitamine D aan, goed voor de botten. Het immuunsysteem wordt versterkt doordat ze met bacteriën en kleine beestjes in aanraking komen. Gevolg: minder allergieën en zelfs minder auto-immuunziekten. Ze moeten voor onverwachte situaties een oplossing bedenken, dat stimuleert creativiteit en oplossend denkvermogen. Een groene omgeving doet stressniveaus dalen en vermindert depressies. Ook spelen kinderen meer met andere kinderen, het liefste zonder volwassenen erbij. Dat leert ze samenwerken en voor zichzelf opkomen. Dit zegt het wetenschappelijk onderzoek, maar gezond verstand vertelt je eigenlijk al dat het klopt."

Hoe kwam je op het idee hier werk van te maken? "Ik ben begonnen met Buitenspelen Natuurlijk! omdat ik merkte hoe weinig kleine kinderen losgelaten worden in een natuurlijke, wat vieze maar oh zo spannende omgeving. Ik bied educatief materiaal en advies op maat voor ouders en organisaties. Persoonlijk heb ik nog een doel: kinderen kennis laten maken met onze prachtige natuur. Ik heb een boekje gemaakt dat ouders mee kunnen nemen ter inspiratie. Dat wordt een serie. Verder groeit de site buitenspelennatuurlijk.nl. Ik bied enkele cursussen, en er komt nog veel meer."

Wat is jouw rol? Speel je mee? "Jaaaa! Behalve dat ik verstopper-tje, rennen en dollen nog steeds leuk vind (een grasgevecht is zó leuk!), weet ik ook dat je voor de kleintjes het lichtende voorbeeld bent, voor alles. In de eerste jaren is dat het meest effectieve opvoedmiddel: het goede voorbeeld geven. Ik doe dus ook mijn schoenen uit en geniet van het gevoel van modder tussen mijn tenen."

"Het meest effectieve opvoedmiddel: Het goede voorbeeld geven. Ik doe dus ook mijn schoenen uit en geniet van het gevoel van modder tussen mijn tenen"